

Seminární práce

Jak psát správně dokumenty

ZÁKLADNÍ PRAVIDLA PRO PSANÍ TEXTU	3
LÁMÁNÍ Odstavců	3
LÁMÁNÍ ŘÁDEK	3
NEODDĚLITELNÉ PRVKY	4
DĚLENÍ SLOV.....	4
SPECIALITY	5
SPOJOVNÍK » - «	5
POMLČKA » – «.....	5
TEČKA » . «.....	5
OTAZNÍK A VYKŘIČNÍK » ? ! «	5
ČÁRKA » , «.....	5
STŘEDNÍK » ; «	5
DVOJTEČKA » : «	6
VÝPUSTKA » ... «	6
ZÁVORKY » ( ) [ ] «	6
ÚVOZOVKY » „ “ «.....	6
ODSUVNÍK (APOSTROF) » ’ «	7
STUPEŇ » ° «	7
PARAGRAF » § «	7
AMPERSAND » & «	7
HVĚZDIČKA » * «.....	7
ZNAK ČÍSLO » # «	7
LOMÍTKO » / «	8
TILDA » ~ «.....	8
PSANÍ ČÍSEL	9
ODDĚLOVÁNÍ ŘÁDŮ	9
ŘÍMSKÉ ČÍSLICE.....	9
ČÍSLICE A PÍSMENA	9
ŘAZENÍ ČÍSLIC POD SEBE.....	10
DATUM A ČAS	10
TELEFONNÍ ČÍSLA	10
PSČ	10
ZLOMKY	10
PŘÍKLADY A CHYBY	11
SPOJOVNÍK.....	11
POMLČKA	11
TEČKA	13
OTAZNÍK A VYKŘIČNÍK	13
ČÁRKA.....	14
STŘEDNÍK	14
DVOJTEČKA	14
VÝPUSTKA	14
ZÁVORKY	15
ÚVOZOVKY	15
ODSUVNÍK (APOSTROF).....	15
STUPEŇ.....	16
PARAGRAF	16
AMPERSAND	16
HVĚZDIČKA.....	16
ZNAK ČÍSLO	16
LOMÍTKO	16
TILDA	17
TYPOGRAFIE NA INTERNETU	18
POUŽITÁ LITERATURA	20

Základní pravidla pro psaní textu

Text je členěn na odstavce, řádky, slova a znaky. Znak uvnitř slov se přisazuje těsně, vizuální mezery mezi nimi jsou jejich součástí. Slova se oddělují manuálně, oddělovačem je mezislovní mezera. Řádky vznikají automatickým nebo i ručním zalomením textu na potřebném místě, podle aktuální šířky sloupce sazby a odsazení řádky od jeho okrajů. Odstavce se lámou ručně vždy.

LÁMÁNÍ ODSTAVCŮ

Průměrný počet řádek v odstavcích základního textu musí být dostatečný, jinak je text vizuálně roztrhaný v důsledku častého výskytu vstupních a východových řádek odstavců. Vstupní řádky totiž jsou zpravidla odsazené a východové zase neúplné. Ze stejného důvodu by neměl být příliš vysoký počet titulků, které jsou zase oddělené od okolního textu svislými mezerami. Titulky by měly být vesměs jednořádkové, aby jen mírně oživovaly vzhled stránky.

Při dělení odstavce rozhraním stránek či sloupců resp. vloženým obrázkem nesmí vznikat tzv. parchanty – osamocené řádky. Odstavec smí být rozdělen jen tak, aby v každé jeho části zbyly nejméně dva řádky. Titulky být děleny nesmějí, ani nesmí být odděleny od následujícího textu – posledním odstavcem na stránce, ve sloupci či před obrázkem nikdy nesmí být titulek.

LÁMÁNÍ ŘÁDEK

Řádky smí být zalomena mezi slovy textu a mimo titulky i uvnitř slov, dělením slova mezi jeho slabičnými částmi. Vstupní řádka a všechny vnitřní řádky odstavců základního textu musí být zalomeny tak, aby byly dostatečně plné. Řádky víceřádkových titulků zaplněny být nemusí, avšak optické těžiště odstavce titulku nesmí ležet v jeho dolní části.

Důvodem pro korekci zalomení řádek v odstavci by měl být kromě výskytu řádek řídkých (nedostatečně zaplněných) i výskyt tzv. řek. Řeky vznikají svislým či šikmým krytím mezer mezi slovy ve třech a více sousedních řádkách. Negativní estetický účinek řek roste s jejich délkou a šířkou zúčastněných mezer.

NEODDĚLITELNÉ PRVKY

K zalomení řádky nesmí dojít před jednociferným číslem bez měrné jednotky, mezi řádovými skupinami cifer uvnitř čísla, mezi číslem a značkou měrné jednotky, mezi zkratkou akademického titulu a jménem, mezi zkratkou jména a příjmením, za dnem v číselné reprezentaci kalendářního data ani za jednopísmennou předložkou či spojkou (v nouzi je přípustnou výjimkou „a“). Již při pořizování textu je proto vhodné vkládat na příslušná místa neoddělitelnou mezeru místo mezery obyčejné.

DĚLENÍ SLOV

Slova se dělí podle pravopisných pravidel a podle estetických zásad. Počet dělení nemá přesáhnout počet tří a nesmí být větší než šestkrát pod sebou. Za dělení se považují i řádky zakončené interpunkčními znaménky (tečka, čárka, středník a dvojtečka), jelikož pravý okraj sazby je jimi narušen stejně jako divisem.

Dvouslabičná slova se mohou dělit pouze v případě, že druhá část má alespoň tři písmena (vý-tah, ses-tra).

Víceslabičná slova se dělí podle slabik, přičemž je vždy rozhodující základ slova, slabičná předpona a přípona. Pokud stojí vedle sebe uprostřed slova dvě souhlásky, nechává se jedna na první řádce, druhá se převádí na řádku následující. Slova složená se dělí, pokud je to možné, na části složeniny (česko-slovenský, země-koule).

Dělit se nesmí

- tak, aby na konci řádky zůstalo pouze jedno písmeno (o-pice)
- zkrácený titul a příjmení (ing.-Novák)
- číslice a název počítaného předmětu či jevu (100-km, 1000-Kč)
- datum (je možné dělit den s měsícem od letopočtu)
- zkratky

Nežádoucí je dále dělení, při kterém se do druhé řádky přenášejí pouze dvě písmena, a dělení slov, jejichž rozdělením by vznikly výrazy nežádoucího nebo zvlgarizovaného významu (pravid-lo, spisova-tele, tlu-močit).

Speciality

Psaní určitých, typických i netypických, znaků je pro mnoho z nás jednou velkou neznámou. Proto jsem tuto kapitolku vybral a rád bych vás seznámil s psaním těchto znaků.

SPOJOVNÍK » - «

Jak už jeho název napovídá, jednou z jeho funkcí je spojování složených výrazů. Jeho druhou funkcí je označení dělení slov, proto se mu občas nepřesně říká „rozdělovník“.

Spojovník se ve všech případech neodděluje mezerami, připojuje se přímo k příslušným výrazům. Pokud dojde k rozdělení složitějších výrazů v místě spojovníku, opakuje se spojovník i na dalším řádku.

POMLČKA » – «

Naznačuje větší přestávku v řeči a výrazně od sebe odděluje části textu. Kromě toho se pomlčka používá pro uvození přímé řeči, jako opakovací znaménko, místo nuly nebo neznámé hodnoty v tabulkách, k vyjádření celých peněžních nebo finančních jednotek nebo ve zvláštních případech, kdy nahrazuje předložku nebo spojku.

TEČKA » . «

Píše se na konci věty bez mezery k poslednímu písmenu. Za nadpisem ani za titulkem se tečka nepíše, ani kdyby byl složen z více vět. Stejně pravidlo se uplatňuje také u popisku obrázků.

OTAZNÍK A VYKŘIČNÍK » ? ! «

Také otazník i vykřičník se přisazují k předchozímu písmenu. Otazník se také používá jako výraz pochybnosti nad určitým slovem. V tomto případě se dává do závorek bez mezer. Podobně se používá vykřičník jako upozorňující výraz.

ČÁRKA » , «

Čárka se píše bez mezery za poslední písmeno slova nebo za poslední interpunkční znaménko.

STŘEDNÍK » ; «

Sází se přímo k předcházejícímu písmenu, za ním následuje vždy malé písmeno. Naznačuje těsnější spojení dvou vět. Používá se k oddělení desetinných čísel, kde by čárka mohla znesnadnit čtení.

DVOJTEČKA » : «

Také dvojtečka se přímo píše za předchozí písmeno. Používá se ve smyslu uvození další části věty.

VÝPUSTKA » ... «

Tři tečky se používají, když chceme naznačit pomlku ve větě nebo vynechání určité části textu. Přestože se to jazykovědcům příliš nezamlouvá, začíná se pro ně vžívat označení „trojtečka“, které přesně a výstižně konstatuje stav věcí. Výpustka se nikdy nepíše třemi tečkami nebo třemi tečkami oddělenými mezerami, ale speciálním znakem (word za nás nahradí tři tečky tímto znakem).

Trojtečka se přisazuje k příslušnému výrazu bez mezery. S oddělovací mezerou se sází pouze, pokud označuje neúplný výčet.

ZÁVORKY » ( ) [ ] «

Do závorek se dávají výrazy, které jsou do výpovědi volně vloženy, popřípadě které nejsou součástí vlastního projevu. Závorky mohou mít různou podobu, přičemž nejběžnější jsou „kulaté“ (), které měly původně tvar poloviny kruhu. Zde jsou různé druhy závorek v pořadí vhodnosti: () [] {} <> //. Poslední dvě varianty jsou vhodné spíše pro výtvarnou typografii, rozhodně se nehodí do běžného beletristického textu. Závorky se vždy píší těsně k výrazům, které se do nich dávají.

UVOZOVKY » „ “ «

Do uvozovek se dává přímá řeč, doslovné citáty v textu, v případě potřeby zachování zřetelnosti textu přesné názvy (knih, hudebních skladeb, filmů...), výrazy z cizího prostředí, nespisovné výrazy, výrazy používané ironicky, výklady významů slov. Uvozovky se píší těsně k příslušnému výrazu.

V češtině je možné použít tři varianty uvozovek: „“ , ‘ »«. Klasickým českým uvozovkám „“ se také říká 99 66 – představte si vyplněná břicha číslic. Jakákoliv jiná varianta uvozovek je nepřípustná – ”“ , “” , „” . Znak ” nemá význam uvozovek, ale odkazuje buď míru palce nebo časový údaj ve vteřinách.

Pokud je třeba v dalším textu použít další uvozovky (citát v přímé řeči), je třeba použít odlišný druh. Jako základní se doporučují uvozovky „“, jako doplňkové ‘ nebo »«. Pokud navazuje jednoduchá uvozovka na dvojitou, nesmí vytvořit „trojitou“ uvozovku.

ODSUVNÍK (APOSTROF) » ' «

Ve spisovných projevech se apostrofem naznačuje vypuštění hlásky, zejména na konci slova. Pro odsuvník se používá speciální znak '.

Dále se odsuvník používá v cizích slovech nebo ve výtvarné typografii pro vynechání prvních dvou číslic letopočtu. Také apostrof se sází bez mezer.

STUPEŇ » ° «

Normálně se odděluje mezerou, pouze ve významu přídavného jména je bez mezery. Pozor na psaní ho jako exponent „o“.

PARAGRAF » § «

Vyskytuje se ve spojení s číslem, od něhož je oddělen mezerou. Píše se bez tečky. Na začátku věty se nahrazuje slovem. Nepíše se zdvojeně, ani v případech, kdy se jedná o odkaz na více paragrafových odstavců.

AMPERSAND » & «

Původně se jedná o slitek písmen e a t (v některých písmech je to vidět). Ve starších anglických knihách se můžeme setkat se spojením „chairs &c.“, ve významu „a tak dále“ – „et cetera“. Dnes se používá téměř výhradně jako náhrada spojky „a“, proto by neměl být na konci řádku.

HVĚZDIČKA » * «

Znaménko pro „narozen“. Stojí před číslicí (případně jménem) a odděluje se od číslice/jména mezerou.

Hvězdička se také používá pro odvolávky (poznámky) v textu. Píše se přímo za výraz, kterého se poznámka týká. Pokud se vysvětlivka týká pouze konkrétního výrazu, píše se ještě před čárku nebo tečku, pokud se poznámka vztahuje k celé větě, píše se až za interpunkci. Hvězdičku lze také použít, pokud poznámek není příliš mnoho. V opačném případě je vhodnější použít exponentová čísla. Za hvězdičku není nutné psát závorku – pokud se závorka používá, je z normální velikosti a přisazuje se těsně za hvězdičku.

ZNAK ČÍSLO » # «

Tato „mřížka“ se poměrně často používá v anglických textech ve významu „číslo“. Od následujícího čísla se odděluje mezerou. Kromě toho se může také použít i v jiných významech.

LOMÍTKO » / «

Lomítko lze použít k oddělení výrazů, což je jeden z mála případů, kdy se píše s mezerami. K zdůraznění skutečnosti, že se jedná o grafické oddělení, lze použít také sazbu dvou lomítek.

V novinových i jiných citacích se lomítko používá pro úspornou sazbu poezie. Verše se oddělují jedním lomítkem, strofy dvěma.

Lomítko má spoustu shodných znaků se spojovníkem, proto můžeme stanovit, že při dělení výrazů v místě lomítka se toto opakuje i na dalším řádku. Přitom se nepoužívá spojovníku.

Lomítko se také používá v internetových odkazech.

TILDA » ~ «

Tradičně se používá pro sazbu rejstříkových hesel a slovníků. Tilda v tomto případě nahrazuje opakující se slova. Tildu je možné nahradit pomlčkou.

PSANÍ ČÍSEL

Zdaleka se nepoužívají jen v matematické sazbě. Jsou pro nás velice důležitým dorozumívacím prostředkem, proto je jejich přesný zápis důležitý. Většinou používáme čísla arabská, výjimečně římská. Desetinná čísla v češtině zásadně oddělujeme desetinnou čárkou.

V beletrii se nižší číselné údaje (s výjimkou data) vyznačují slovně. Dříve bylo populární pravidlo – do dvanácti psát slovy, teprve od 13 nahoru číslicemi –, které pravděpodobně vzniklo u dvanáctkové soustavy. Přitom pět tisíc slovy je téměř stejně dlouhé, jako číslicí (5 000). Zdůrazňujeme, že se jedná o beletrii; v ekonomických, matematických nebo jiných textech je číselné vyjádření většinou praktičtější.

Kromě sazby matematických výrazů se čísel používá také v mnoha dalších případech. Zapisují se jimi finanční obnosy (128 Kč); datum a čas (17.30 h); telefonní a faxová čísla; poštovní směrovací čísla; čísla sérií u bankovek a losů (A32-135678); SPZ automobilů (BHR 58-36); sportovní skóre (po třetinách 1:2, 2:2, 1:0); čísla domů, podlaží, stránek knih (bez tečky).

ODDĚLOVÁNÍ ŘÁDŮ

Vícemístná čísla (s výjimkou letopočtů) se oddělují po třech číslicích v obou směrech od desetinné čárky mezerou. Číslo nelze rozdělit do dvou řádků!

ŘÍMSKÉ ČÍSLICE

Označují se jimi měsíce, století, knižní kapitoly, řádová čísla panovníků atd. Původně se u římských číslic nepoužívalo „odečítání“, takže některé zápisy byly opravdu kuriózní (IIII místo IV; VIIII místo IX). Až teprve ve středověku se zápis ustavil na současné podobě. V běžné sazbě se používaly verzálková písmena.

Ve významu řádové číslovky se sázejí s tečkou (na konci věty se za ní další tečka nesází). Římské číslice se neoddělují po řádech mezerami!

Některé letopočty lze zapsat více způsoby, např. 1999 = MCMXCIX nebo MIM; platí zásada, že správný tvar je kratší.

Díky značně neúspornému zápisu se římské číslice používají stále méně.

ČÍSLICE A PÍSMENA

Číselné údaje je nevhodné kombinovat se slovy. Lze to tolerovat ve výročních zprávách, kdy výraz 5 tisíc nemusí být stejný jako 5 000 (i když má stejnou vypovídací hodnotu), a u velkých čísel – 5 mil. místo 5 000 000.

ŘAZENÍ ČÍSLIC POD SEBE

Při řazení číslic pod sebe do sloupců, tabulek atd. se jednotky, desítky, stovky, ..., jakož i desetinné čárky sázejí přesně pod sebe.

DATUM A ČAS

Čas měříme na hodiny, minuty, sekundy a desetiny, setiny, tisíce, ... sekundy.

TELEFONNÍ ČÍSLA

Na rozdíl od Spojených států, kde můžete z každého telefonního čísla vyčíst město i jeho část, je u nás prozatím situace nepřehledná. Dokonce ani v oficiálním telefonním seznamu není zápis jednotný. V případě jednoduchých telefonních číslech lze doporučit dělení po dvou číslicích (s výjimkou lichých).

Rozhodně nevhodné je řadit číslice po čtyřech (2241 4590). Se vzrůstající délkou „bloku“ klesá poměrně značně zapamatovatelnost čísla.

Existují však i výjimky, např. číslo zelené linky 800 1000 30. U těchto čísel je asi lepší dát přednost snadné zapamatovatelnosti.

PSČ

Přeseme podle oficiálního seznamu směrovacích čísel systémem 3 + 2. Tentýž zdroj uvádí i pokyn oddělovat PSČ od dodací pošty dvojitou mezerou.

ZLOMKY

V běžném textu se zapisují jako desetinná čísla nebo pomocí šikmé zlomkové čáry. Pokud se jedná o číslice v základním velikosti písma, používá se běžné „lomítko“.

Příklady a chyby

SPOJOVNÍK

- Slovník česko-anglický (ve smyslu český a anglický)
- Karel Matěj Čapek-Chod, Marie Curie Skłodowska
- Frýdek-Místek, Alma-Ata, Garnisch-Partenkirchen
- Rh-faktor, A-vitamin (ale faktor Rh, vitamin A)
- Zeleno-modrý svetr (se vzorkem), ale zelenomodrý (má namodralou zelenou barvu)
- Není-li, bude-li (ale jestli, neboli)
- N-tice (opakování; ale 16bitový, nikoli 16-ti bitový)
- Ale zápas Česko–Slovensko, Sparta–Slavia, Praha–Brno (ve smyslu Česko proti Slovensku, Sparta kontra/versus Slavia, z Prahy do Brna) s pomlčkou

POMLČKA

Přestávka v řeči

Pomlčka nesmí stát na začátku řádku, z obou stran se odděluje mezerou. Interpunkční znaménko se píše bez mezery, hned za pomlčku.

- *Nechod' tam Frantíku, nebo –!*
- *Do práce jsem šel – co bych byl doma také platný – ale myšlenky jsem neměl pohromadě.*

Náhrada závorek

Oblíbenost pomlčky místo závorek kolísá podle momentální módy. V tomto případě se z obou stran odděluje mezerou (nepíše se těsně u slova, jako závorka). Pomlčka nesmí stát na začátku řádku. Pokud má být podle logiky věty, za pomlčkou čárka, je možné ji vynechat, pokud tím neutrpí zřetelnost větné stavby. Čárka se píše za pomlčkou, nikoli před ní.

- *Do práce jsem šel – co bych byl doma také platný – ale myšlenky jsem neměl pohromadě.*
- *Je zřejmo – dnes již i z ohlasu celé akce –, že jde o čin v plném smyslu průkopnický.*

Přímá řeč

V dnešní době se vidí velice zřídka, přesto se občas používá. Tento způsob je běžný v ruštině. V tomto případě samozřejmě pomlčka ze začátku řádku být může. Pokud je to nutné, je pomlčkou možné přímou řeč také zakončit.

- – *Jaké máte zaměstnání? Vy určitě nejste profesor?*
- – *Já jsem profesor – řekl jsem.*
- – *Čeho?*

- – *Fyziky, přírodní vědy.*
- – *Ach tak! To je asi ten důvod! – řekl.*

JEDINÝ PŘÍPAD, KDY JE INTERPUNKCE PŘED POMLČKOU:

- – *Pojď za mnou, – řekla.*

PŘESTO JE VHODNĚJŠÍ PSÁT BEZ ČÁRKY, PROTOŽE TO NENÍ NA ÚJMU SROZUMITELNOSTI.

- – *Pojď za mnou – řekla.*

Opakovací znaménko

Pomlčka se používá v rejstřících k naznačení opakování výrazu. Pokud je třeba naznačit opakování dvou slov, používá se dvou pomlček. Pomlčka je od následujícího slova oddělena mezerou.

- *Gill*
- – *Shadow 300*
- – – *No 1 345*
- – – *No 2 344*

Výčet

Pomlčka v tomto případě plní funkci odrážky. Místo pomlčky je možné použít i jiné grafické prvky: puntík, čtvereček, hvězdičku aj. Mezi pomlčkou a dalším textem musí být konstantní mezera.

ZÁLOHOVACÍ JEDNOTKY:

- – *ZIP*
- – *JAZ*
- – *CD-ROM*
- – *disketa 3,5 “*
- – *pásková jednotka*

Celé peněžní jednotky

Používá se v účetních tabulkách, ale také v akcidenční sazbě, i když se často sází nevhodně. V případě vyjádření celé finanční částky (s pomlčkou) musí být označení měny před číslem, nikoli za ním! Pomlčka se přisazuje k desetinné čárce bez mezery. Pomlčka zde pouze zastupuje dvě nuly.

V běžném textu není použití tvaru „celého čísla s pomlčkou“ vhodné ani nezbytné.

SPRÁVNĚ:

- *Ikarie stojí Kč 25,–*
- *Mobilní telefon v GO sadě stojí Kč 4 995,– bez DPH*

- *Kniha stojí 185 Kč*

ŠPATNĚ:

- *Ikarie stojí 25,- Kč*
- *Za oběd jsme zaplatili 150*
- *Kniha stojí 185,50,-*

Náhrada pomlčky nebo spojky

V tomto případě se pomlčka používá místo výrazů „a“, „až“, „od do“, „versus/proti“.
V těchto případech se pomlčka sází bez mezer a nesmí být na začátku ani na konci řádku.

SPRÁVNĚ:

- *Dálnice Praha–Brno*
- *Otevřeno 8–20 hodin*
- *Sparta–Slavia*

ŠPATNĚ:

- *Otevřeno od 8–20 hodin (tedy otevřeno od 8 až do 20 hodin)*

TEČKA

- *První věta končí tečkou. Za ní je mezera a další věta.*
- *Tento výraz je „zajímavý“.*
- *„Věta v uvozovkách.“*
- *Bude to tak (nebo jinak).*
- *Bude to přesně tak. (Ale může to být i jinak.)*

Tečka se také píše za některými zkratkami (lat. = latinský) a označuje řadové číslovky (80. léta = osmdesátá léta, v češtině nikoli 80-tá nebo 5tý).

Na konci věty se dělá pouze jedna tečka, i když věta končí zkratkou nebo výrazem, za kterým už tečka je.

- *V obchodě měli nože, vidličky, talíře atd.*
- *Tuto sazbu nezhotovil TypoText, s. r. o.*

VÝJIMKY A DALŠÍ POUŽITÍ

V cizojazyčné literatuře se často za tečkou nedělá mezera.

- *19.30 hodin (bez mezer)*
- *4 . 3 = 12 (znak násobení v matematických výrazech – okolo s mezerami)*
- *Vystoupila skupina J.A.R. (kodifikovaný název – bez mezer)*

OTAZNÍK A VYKRIČNÍK

- *Co to je?*
- *„To není pravda!“*

- *Byly tam čtyři (!) ženy.*
- *„Nechod' tam, nebo –!“*

Za otazníkem nebo vykřičníkem se nepíše koncová tečka, ani kdyby byl pouze součástí předchozího výrazu.

ČÁRKA

Pouze jedno upozornění. Nejběžnější chyba při psaní zkratk a. s. (akciová společnost) a s. r. o. (společnost s ručením omezeným). Tyto zkratky jsou přívlástkem, proto se z obou stran od textu oddělují čárkami. Samozřejmě, že za tečkami se sází mezera (s výjimkou případu, kdy za tečkou následuje čárka).

- *Computer Press, s. r. o., se transformoval na Computer Press, a. s.*

STŘEDNÍK

- *Dosaďte do rovnice za proměnnou x; 11,75; 12,31; 9,60.*

DVOJTEČKA

- *Táta říká: „Pojed' se mnou.“*
- *Lékař se usmál: podíváme se.*

Dále se dvojtečka používá pro uvození výčtu (seznamu).

- *Ústrojí smyslové: oko, ucho, ústrojí čichové, ústrojí chuti, ústrojí hmatu.*

Dvojtečka s mezerami se používá v případě matematického znaménka dělení.

- $12 : 6 = 2$
- *Roztoky ředíme v poměru 3 : 2*
- *Rozdělení akcií proběhlo v poměru 5 : 3*

Naopak dvojtečku bez mezer používáme ve smyslu skóre zápasu nebo vyjádření času.

- *Utkání skončilo 5:1*
- *Nejlepší závodník doběhl v čase 4:31,15 (4 minuty, 31 sekund a 15 setin sekundy)*

VÝPUSTKA

- *...tady začíná citát a končí...*
- *Podle původní varianty..., ale tak to bude lepší.*

Na konci věty plní také funkci koncové tečky. Proto se za výpustkou již další tečka nesází.

- *Jestli se nezklidníš, tak...*

Pokud by za výpustkou mělo být nějaké interpunkční znaménko, přisazuje se těsně.

- *Jestli se nezklidníš, tak...!*
- *Doplň scházející: jeden, dva, ..., čtyři, pět.*

Pouze v případě, kdy tečkami naznačujete jednotlivé znaky neúplného výrazu, je možné použít více teček. V tomto případě se tečky oddělují tenkou mezíčkou.

- *Zeměkouli je nejbližší: S . . . . .*

ZÁVORKY

- *Revolučnost Jana Husa (přednáška s diskusí).*

Pokud je nutné uvnitř výrazu v závorkách použít další závorky, je třeba použít jiný typ závorek (určité výjimky jsou v matematické sazbě). V sazbě beletrie je dobré používat závorky ve výše uvedeném pořadí.

- *(Text v závorkách [malá poznámka], pokračování textu v závorkách.)*

Do hranatých závorek se obvykle dává výslovnost. Jedná se o mezinárodní konvenci, proto je dobré ji dodržovat.

U zákonů se tradičně sázejí jednotlivé odstavce paragrafů v závorkách.

- § 8
- (1) *Text prvního bodu.*
- (2) *Text druhého bodu.*

UVOZOVKY

SPRÁVNĚ:

- „Předložil jste tu skutečně ‚zajímaovu‘ teorii.“
- „Demokracie“, o které se hovoří...
- „»Ahoj«, řekl a posadil se.“

ŠPATNĚ:

- „,Ahoj,‘ řekl a posadil se.“

Přestože se dříve v některých případech uvozovky sesazovaly z jednotlivých znamének, dnes se to považuje za chybu. Důvody jsou minimálně dva: rozbití textu z logického hlediska a nestejná mezery při sazbě samostatnými znaky.

Uvozovky se nepoužívají jako opakovací znaménko (což se běžně dělá na psacím stroji). Většinu výrazů je nutné doplnit, někdy je možné použít opakovací znaménko (pomlčku nebo tildu).

ODSUVNÍK (APOSTROF)

Apostrof rozhodně nelze zaměnit s českou horní uvozovkou ‘ nebo čárkou ´.

SPRÁVNĚ:

- *pad’ místo padl*
- *d’Artagnan; child’s playground*
- *bylo to v roce ’94 (místo 1994)*

ŠPATNĚ:

- *bylo to v roce 94’, bylo to v roce ’1994*

STUPĚŇ

- $-5^\circ = \text{minus pět stupňů}$
- $10^\circ\text{C} = \text{deset stupňů Celsia}$
- $98^\circ\text{F} = \text{devadesát osm stupňů Farenheita}$
- $\Sigma = 60^\circ$
- $50^\circ 05' 19'' = 50 \text{ stupňů } 5 \text{ minut } 19 \text{ vteřin}$

PARAGRAF

DOBŘE:

- *Podle § 13, odst. 2...*
- *...odsuzuje se podle § 12, 14 a 18b...*
- *...za nejdůležitější paragraf považují...*

ŠPATNĚ:

- *Podle §13, odst. 2...*
- *§ 8 byl ze smlouvy vypuštěn*
- *...odsuzuje se podle §§ 12, 14 a 18b...*
- *...za nejdůležitější § považují...*

AMPERSAND

- *Sellier & Bellot, Hájek & synové*

HVĚZDIČKA

- *Masaryk * 1850; Smetana (* Litomyšl)*
- *Bylo to 4. července*. (* Den nezávislosti Spojených států)*

V sazbě počítačové literatury se potkáte s tzv. hvězdičkovou konvencí: *.*, .bat, t*.txt, dopis.*

ZNAK ČÍSLO

- *Bylo to v časopise Internet # 35.*
- *Microsoft navrhl programovací jazyk C# jako „rozšíření“ jazyka C++.*

LOMÍTKO

- *2. SVĚTOVÁ VÁLKA Nástup fašismu / Mnichovský diktát / Osamostatnění Slovenska / Protektorát Čechy a Morava / Přepadení Polska / Kapitulace Francie / Bitva o Anglii /...*
- *Hejna: Nebude pokoj, dokud neodletí / divoké husy. // Zas k jihu táhnou hejna. // Nebude pokoj, dokud neodletí. / Táhnou jak osud. // Už zase táhnou hejna.*
- *Km/h (kilometry za hodinu)*

- *Výt/d (výtisky za den)*
- *20 b/s (20 bitů za sekundu)*
- *1/4 (jedna čtvrtina, jedna děleno čtyřma)*

TILDA

Jednoúrovňové:

- *Gill*
- *~ Eric 144, 145*
- *~ bold condensed 241*
- *~ Sans Serif 52, 220, 221*

Dvouúrovňové:

- *Gill*
- *~ Shadow 300*
- *~~ No 1 345*
- *~~ No 2 344*

Typografie na internetu

Způsob, jakým jsou v současné době vytvářeny webové stránky, zatím bohužel neumožňuje přesně definovat výslednou podobou návrhu na obrazovkách různých počítačů. Není možné jednoznačně určit typ a velikost písma, jakým má být zobrazen text, není známo rozlišení monitoru, typ prohlížeče a operační systém počítače, na kterém budou stránky prohlíženy. Na operačním systému totiž závisí písma, kterými bude text zobrazen. Obvykle to bývá Times New Roman, resp. Times, ale uživatel si sám může nastavit libovolné písmo. Z pohledu webdesignéra je dalším faktorem znesnadňujícím jeho práci to, že každý browser interpretuje některé příkazy po svém, a tak stránky, které vypadají skvěle v aplikaci Internet Explorer, nemusejí být v Netscape Navigatoru čitelné a naopak.

Při volbě písma na web můžeme v zásadě volit pouze mezi antiquou a groteskem, popř. nějakým systémovým písmem. U ostatních písem si nemůžeme být jisti, zda se někomu korektně zobrazí. Všechny texty, u kterých je požadováno, aby byly z přesně definovaného písma, je nutné předem vytvořit v nějakém grafickém editoru a uložit je jako obrázky. Nápis tohoto typu ale znesnadňují práci s textem, neboť textem de facto nejsou.

Každý operační systém obsahuje několik základních písem. Mnoho aplikací při instalaci „vnutí“ do systému množství různých písem. Proto je třeba mít na paměti, že pro nejširší univerzálnost webové stránky je třeba použít co nejméně písem. Zradou je, že i když v novějších verzích Windows bude text z písma Arial čitelný v češtině, na Macintoshi nebo v systému Windows 3.1 obsahuje pouze znaky západoevropské abecedy. Má-li se text na počítačích Macintosh zobrazit správně česky, je nutné do definice písma přidat písmo pro Macintosh (např. Helvetica CE), resp. doplnit o koncovku CE pro Windows 3.1. Nejjistější kombinace je kombinace písem Times New Roman – Times (antikva; není obvykle třeba definovat, neboť bývá nastaveno jako výchozí písmo v prohlížeči), Arial – Helvetica CE (grotesk), Courier New – Courier New, Courier (technické písmo) a MS Sans Serif – Geneva (systémové písmo). U všech ostatních písem je naděje na korektní zobrazení menší.

Pravidla sazby

Dodržet pravidla sazby na internetu není možné. Přesto lze některá z nich dodržet. Jednoznakových předložek se zbavíme vsunutím sekvence   (nerozdělitelná mezera) mezi předložku a následující slovo. Nerozdělitelnými mezerami je možné simulovat i zarážky, pokud je umístíme na začátek odstavce. Jazyk HTML neumožňuje zarovnání textu do bloku, pro tento účel je nutné využít kaskádových stylů, které funkci „justified“ znají.

Druhou možností řešení jednoznakových předložek je použití konstrukce <nobr>. Její výhodou je lepší zobrazení, zejména na počítačích Macintosh. Zápis je následující:

Řešení jednoznakových předložek <nobr>a spojek</nobr>.

Drobných vylepšení sazby lze dosáhnout např. iniciálami sázenými jako obrázky, vhodným nastavením velikosti písma a prokladu mezi řádky nebo šíří sloupce, neboť právě při vytváření webových stránek je třeba velmi dbát na to, aby řádky s textem nebyly příliš dlouhé, protože to velmi znesnadňuje orientaci.

Použitá literatura

1. KOČIČKA, Pavel - BLAŽEK, Filip. *Praktická typografie*. Brno, 2000. ISBN 80-7226-385-4
2. Polách, Eduard. *Pravidla sazby diplomových prací*. České Budějovice, 1998
Dostupné na WWW: <www.pf.jcu.cz/~edpo/pravidla/pravidla.pdf>
3. www.typo.cz
<http://www.typo.cz/typo/typo-pravidla-deleni.html>

Kapitola „Základní pravidla pro psaní textu“ zpracována podle [2], s výjimkou „Dělení slov“ [3]

Kapitoly „Typografie na internetu“, „Speciality“ a „Příklady a chyby“ zpracována podle [1]